

Uloga i značaj morskog ribarstva u našoj privredi

Lucijan Kos, Zagreb

More pruža čovjeku obilje hrane, a ribolov je jedna od najstarijih ljudskih djelatnosti. Razvoj te privredne grane nije u neposrednoj vezi s prostranošću zemlje, a ni s brojem njenih stanovnika, već ona iskorištava svoj i međunarodni vodeni prostor — obalno i otvoreno more.

Naš Jadran obiluje raznim ribama, od kojih eksploatiramo oko 40 ekonomskih važnih vrsta pridnenih i pelagičnih riba. Bogata razvedenost naše obale, raznolikosti terena i ribolovnih područja, a time i ribarskog alata, uzrokom su, da su se kod nas razvile i razne vrste ribolova počam od primitivnijeg pa do savršenijeg načina ribarenja. Naš je ribolov znatno napredovao, kad je motor potisnuo veslo, kad je uvedena petroplinska svjetiljka, kad je plivarica potisnula vođu i t. d., a svjedoci smo velikih uspjeha u ribolovu male plave ribe pomoću električnih agregata. Sve je to omogućilo, da se ribolov vrši i na udaljenijim lovištima; ono je usavršilo tehniku ulova i prerade ribe, a s tim u vezi povećala se i sama ribarska proizvodnja.

Važnost našeg morskog ribarstva očituje se pored njegove privredne funkcije kao bogatog izvora ljudske prehrane u animalnim bjelančevinama; njegove društvene funkcije u stvaranju ribarskog profesionalizma — i njegovoj političkoj funkciji, koja se sastoji u što intenzivnijem iskorištavanju ne samo naših ribolovnih voda — obalnog mora i vanjske zone kao predstraže od stranog privredno-političkog nadiranja, već i otvorenog mora. Ova će se politička funkcija našeg morskog ribarstva sve jače ispoljiti osvajanjem naših novih ekonomskih pozicija. Ovo tim više, kad uočimo, da u ulovu ribe na Jadranskoj sudjelujemo samo sa oko 22%, dok Italija sudjeluje sa oko 78%. Iz toga proizlazi ekonomski, društveni i politički zahtjev, da se otisnemo s obale i da razvijemo veliki ribolov, ribolov otvorenog mora.

Morski ribolov kao grana narodne privrede od velikog je značenja za našu zemlju, a naročito za našu republiku, jer se na njenom području lovi preko 90% cjelo-

kupnog ulova. Činjenica je, da u okviru korištenja mora i njegovog bogatstva imamo još mnogo skrivenih rezervi; da naše mogućnosti u optimalnom korištenju mora još nisu dovoljno iskorištene; da će naše morsko ribarstvo u uslovima jače ekonomske snage zemlje imati i veći prosperitet. Uočimo li, da se od stanovnika obalnog pojasa bavi ribolovom njih oko 2000 profesionalnih ribara, oko 3000 poluprofesionalnih i oko 15.000 povremenih-sezonskih ribara; da je uz ribarstvo indirektno vezano i preko 4000 radnika ribarske industrije i trgovine ribom, drvene brodogradnje, proizvodnje mreža i sl., tada vidimo, da ribarska privreda zauzima sve važnije mjesto u našoj općoj ekonomici.

U protekloj godini naši ribari ulovili su oko 15.600 t ribe (poslijeratni prosjek iznosi oko 17.000 t). Tu nam se postavlja pitanje, da li ovi rezultati predstavljaju sve ono, što iz mora možemo izvući ili su to samo rezultati uvjetovani našim sadašnjim ekonomskim i tehničkim mogućnostima? Kako produktivitet Jadrana zbog malih količina hranjivih (fosfornih i dr.) soli nije toliko visok kao ostalih mora, to je on još uvijek znatno veći, negoli u nekim dijelovima Mediterana. Ispitivanjem je utvrđeno, da prosječni ulov po 1 satu povlačenja u vanjskom području Dubrovnika iznosi 48 kg jest.vih lovina, što kazuje, da postoje biološki uvjeti za povećanje ulova. Plava riba čini danas oko 70% našeg ukupnog ulova, pa usporedimo li proizvodne jedinice plivaričarskih ekipa i njihove ulove dvaju naših izrazito izdiferenciranih ribolovnih područja Dalmacije od Zadra do Dubrovnika s jedne strane te Istre i Hrvatskog Primorja, kotara Pule i Rijeke s druge strane, tada vidimo, da tih ekipa ima u Dalmaciji oko 300, dok u Istri i Hrv. Primorju oko 150, a njihov se ulov u posljednje 2 godine kretao ovako:

	1955. g.	1956. g.
Kotari Zadar, Šibenik, Split,		
Makarska i Dubrovnik	oko 2.000 t.	oko 4700 t.
Kotari Pula i Rijeka	„ 4000 „	„ 4900 „

Ovi nam podaci jasno govore, da ribari kotara Pule i Rijeke sa daleko manjim sredstvima love mnogo veće količine ribe od ribara Dalmacije, koji s većim brojem sredstava love manje količine ribe. Glavni je razlog tome, što se ribari Istre i Hrvatskog Primorja s izrazito profesionalnim značenjem njihovog zanimanja otiskuju na lovišta, koja su udaljena od njihovih baza; oni »idu za ribom«, dok ribari Dalmacije, koji su izrazito poluprofesionalni ribari, jedni više, a drugi manje vezani za zemlju, čekaju dok »riba nadode«, a ovu često i ne dočekaju. Vraćanje s lovišta svakog dana prouzrokuje velike troškove i daje slab intenzitet rada. Posljedica je ovakvog rada ribarskih zadruga u Dalmaciji, izuzev samo par ribolovnih poduzeća, pasiva, neplaćanje amortizacije i anuiteta, neostvarivanje ni minimalnih zarada po svakom ribaru, pomanjkanje fondova i t. d. Naprotiv, ribari iz Istre i Hrvatskog Primorja oformljeni su u jaka ribarska poduzeća i zadruge i udovoljavaju svim obavezama, ostvaruju visoke zarade i imaju bogate fondove. Dok ovo ribolovno područje ima brodove od 14-18 m dužine s modernim ribolovnim sredstvima koncentrirane u jakim ribarskim proizvodnim jedinicama sa sistemom nagrađivanja po efektu ulova, dotle ribolovno područje Dalmacije ima manje brodove — gaete i leute od 8—10 m dužine s pretežno zastarjelim ribolovnim sredstvima, rasijanim po ribarskim i općepoljoprivrednim zadrugama s nestimuliranim sistemom nagrađivanja.

I kočarenje — po opsegu najvažnija vrsta ribolova poslije ribolova plave ribe pokazuje kod nas stalan porast, tako da je ono u prošloj godini u odnosu prema 1955. godini gotovo podvostručeno i iznosilo je oko 1200 tona. U ovoj vrsti ribolova bolje nego u kojoj drugoj, dolazi do izražaja organizacija intenzivnog danonoćnog, a time i stalnog ribolova, koji je baza za razvoj profesionalizma. Kod ove vrste ribolova zalaganje ribara uz primjenu stimulativnog platnog sistema dolazi do najjačeg izražaja, a pored toga i osvajanje novih, vanjskih ribolovnih područja, koje još dovoljno ne koristimo. Dok plivaričarenje ovisi o pojavi ribe, dotle kočarenje predstavlja konstantni ribolov, pa kao takav upravo i pogoduje razvitku velikog industrijskog ribolova, a rezultati u ulovu ribe »od koč« u prošloj godini nam pokazuju, da je moguće sprovesti strukturnu preorijentaciju u našem ribarstvu.

Iz ovog se vidi, da unapređenje našeg ribarstva leži u tome da treba »kidati« sa stariim organizacionim formama, a osnivati jake ribolovne organizacije — poduzeća i zadruge i razvijati profesionalizam u ribarstvu. Postizavanje tog cilja u znatnoj će mjeri ovisiti od politike regresu u ribarstvu. Posve je prirodno, da bi regresom trebalo jače stimulirati veće, profesionalne ribarske organizacije, koje će tako biti kadre da izvrše temeljitu preorijentaciju našeg ribarstva od sitnosezonskog u krupno-profesionalno. Ovo tim prije što bi sistem regresiranja i po liniji favoriziranja jakih ribarskih privrednih organizacija i po liniji favoriziranja određenih vrsta ribolova (na pr. za tunolovno krstarenje, kod kojega se love razmjerno manje količine ribe, ali velike vrijednosti uz ogroman potrošak pogonskog goriva, trebalo regres, ako ne ukinuti, a ono ga znatno smanjiti) odigrao odlučnu ulogu u jačanju socijalističkog sektora, koji već u sadašnjim uslovima proizvodi količinski oko 50%, a po vrijednosti oko 48% od cjelokupnog ulova. U 1956. godini socijalistički sektor ulova je oko 8000 t, a privatni oko 7600 t, iz čega proizlazi, da taj sektor zauzima sve veće pozicije u našem ribarstvu unatoč toga, što ima danas samo 25% ribara okupljenih u oko 150 ribarskih privrednih organizacija sa 1150 brodova i 15880 KS spram 240 brodova i 6170 KS, koliko ih ima u privatnom sektoru.

Kako ulov predstavlja početnu fazu ribarske proizvodnje kao cjeline, to su i trgovina ribom i njezina (za-

natska i industrijska) prerada važne ekonomske radnje, o kojima u prvom redu ovisi rentabilnost ove razmjerno male privredne grane. Povećanje ulova za preko 50% u odnosu prema predratnom postigli smo ne samo većom mehanizacijom i boljom ribolovnom tehnikom, već i boljom organizacijom trgovinske mreže, koja danas daje podstreka proizvodnji za postizavanje što većeg ulova, osobito otkada u njoj imaju učešća i sami proizvođači putem svojih zajednica. Naši društveno-ekonomski uslovi nalažu nam, da bi u pogledu trgovine ribom težište trebalo postaviti za što veći njen plasman na domaćem tržištu uvođenjem frigorifikacije i modernog transporta. Opravdanje za to nalazimo u činjenici, da po 1 stanovniku trošimo samo 0,70 kg morske ribe u svježem i prerađenom stanju, zbog čega smo još uvijek u Evropi na pretposljednem mjestu po potrošnji ribe.

I u izvozu ribe osnivanjem Zajednice za izvoz morske ribe »Jadroriga« u Rijeci kao više forme izvozne organizacije postignuti je napredak. Prednosti su ove Zajednice, što ona vrši izvoz kao komisionar u svoje ime, a za zajednički račun svoji članova, čime se postignuta dobit po utvrđenom ključu s obzirom na količinu, vrstu i kvalitet izvezene ribe od strane članova Zajednice istima i vraća.

I ribarska industrija sa 22 proizvodne jedinice i sa oko 3000 radnika značajan je faktor u našoj prehrambeno-prerađivačkoj industriji. Ova je industrija preradila u prošloj godini oko 5100 t ribljih konzervi, od čega je izvezeno preko 80% u vrijednosti od oko 640 mil. devznih dinara. Kapaciteti ove industrije su danas toliki, da se u njoj može konzervirati daleko više, nego što lovimo s postojećim proizvodnim kapacitetima. I zbog toga nameće se potreba izgradnje novih brodova radi povećanja sirovnoske baze, kao i radi potreba na proširenju prerade i drugih proizvoda voća, povrća i mesa, gdjejedog je to moguće.

Organizacija izvoza ribljih konzervi provedena je također putem posebne zajednice »Jugoriga« export-import Zagreb, koja također postignutu dobit dijeli po utvrđenom ključu među svoje članove — Tvornice ribljih konzervi.

U cilju da povećamo sirovinску bazu našeg morskog ribarstva, a time i da povećamo njegovo učešće u našoj privredi potrebno je poduzeti niz mjera, i to:

- Uvesti u ribolovu intenzivan danonoćni rad sistemom kombiniranog ribolova po isključivo profesionalnim ribarima,
- pojačati ribarsku flotu i opremiti je modernim ribolovnim sredstvima,
- eksploatirati nova ribolovna područja ne samo Jadrana, već i Mediterana,
- podići stručnost naših ribara putem tečajeva i škola,
- sprovesti u potpunosti stimulativni platni sistem po efektu ulova,
- ribarsku naučno-istraživačku službu podvrći potrebama prakse u cilju postizavanja što većeg ulova i primjene savršenije tehnike ribolova,
- sprovesti reviziju regresu u ribarstvu, kako bi on zaista postao glavni faktor unapređenja proizvodnje i to uvođenjem takvog sistema, koji će stimulirati određene vrste ribolova, razvijati profesionalizam i jačati ribarske privredne organizacije i t. d.

Poduzmemo li sve ove mjere, naše će se ribarstvo podići na viši nivo, čime će našim ribarima društvenog sektora biti omogućeni povoljni uvjeti života, rada i zarade, a naše će ribarstvo u takvim novim uslovima dobiti jasne perspektive svog punog razvoja.